

TIMO HONKALA

Väinö Korpelan Jatkosota

Hevos -ja partiomiehenä Rukajärvellä ja
Muurmannin radalla

Sotatie Kannuksesta Rukajärven korpiin

TIMO HONKALA

VÄINÖ KORPELAN JATKOSOTA

**HEVOS- JA PARTIOMIEHENÄ RUKAJÄRVELLÄ JA
MUURMANNIN RADALLA**

Sotatie Kannuksesta Rukajärven korpiin

Helsinki 2020

Kansikuva: SA-Kuva

Kirjoittajan aikaisempia teoksia:

TANSSIN KUTSU, Nuoruuden tanssimuistoja KOSKELTA TL ja HESASTA, niin tanssipaikoista kuin tanssikulttuuristakin 1950-1960 luvuilta

ARMEIJAN HARMAISSA TURUSSA JA SÄKYLÄSSÄ, Muisteluita armeija-ajalta PorPr Pstk-Ryhmyrinä vv. 1965-1966

100v STADIN JORTSUJA JA TANSSIMUISTOJA, Historian kertomaa ja tanssimuistoja vv. 1950-70

UNOHTUNEET TANSSIPAIKAT – PYSYVÄT MUISTOT, Nuoruuden tanssimuistoja, tietoa tanssipaikoista

Kaikkia kirjoja myynnissä kustantajan- ja kirjakauppojen nettikaupoissa.

C 2020 Timo Honkala

Kustantaja BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja BoD – Books on Demand Norderstedt, Saksa

ISBN: 9789528022756

SISÄLLYS

1. SAATTEEKSI	9
2. VÄINÖ KORPELAN TAUSTA	12
2.1 Väinön esivanhemmat ja lapsuuden perhe	13
2.2 Elämää Korpelan talossa Lestijoen partaalla ennen sotia	15
2.3 Talvisodan aika Korpelassa.....	22
2.4 Välistauhan aika.....	27
3. VARUSMIESPALVELUKSEEN KEVÄÄLLÄ 1941.....	31
4. VARAUTUMINEN SOTAAN JA YLEINEN LIIKEKANNALLEPANO (YH) 18.6.1941	37
4.1 Armeijan organisointi sotaa varten.....	37
4.2 Moottoriajoneuvot, miesvahvuudet sekä hevosmäärät	38
4.4 YH eli liikekannallepano 18.6.1941	41
5 JATKOSOTA PÄHKINÄNKUORESSA.....	49
6. VÄINÖN JOUKKO-OSASTO 14. DIVISIOONA JA TAISTELUJEN TIE RUKAJÄRVELLE	54
6.1 Kolvasjärven taistelu	58
6.2 Repolan valtaus	62
6.3 Omelian motti ja Ontrosenvaara	67
6.4 Rukajärvi.....	76
6.5 Rintaman vakiintuminen Jousijärvi-Ontajoki-Ontajärvi -linjalle	83

6.6 Hyökkäysvaiheen yhteenvetoa	86
7. ASEMASOTAVAIHE ALKAA RUKAJÄRVEN SUUNNALLA.....	90
7.1 palvelus 1.kuormastokomppaniassa (1.KmK) 28.10.41- 3.2.42	97
8. MAJEWSKIN SISSIRETKI MUURMANNIN RADALLE MAI GUBAAN	110
8.1 Joukkojen kokoaminen lähtöpisteeseen Särkijärvelle	113
8.2 Lähtö Muurmannin radalle Mai Gubaan	119
8.3 Hyökkäys Muurmannin radalle	133
8.4 Majewskin huoltokeskuksen toiminta tuhoamisretken aikana	137
8.5 Taisteluosaston paluu Voldjärven huoltokeskukseen	140
8.6 Paluu Voldjärveltä takaisin Särkijärvelle	141
8.7 Perillä takaisin Särkijärvellä.....	146
8.8 Lopputasetta Mai Guban tuhoamisretkestä	153
9. SISSIRETKELTÄ SOTASAIRAALAKIERROKSELLE JA TOIPUMISLOMALLE 3.2.-3.6.1942	158
9.1 Rintamalla haavoittuneiden hoidosta ja hoito-organisaatiosta yleisesti.....	158
9.2 Tiiksan kenttäsairaala.....	160
9.3 Lieksan 38. Sotasairaala 3.2.-6.2.1942.....	162
9.4 Varkauden 47. Sotasairaala 7.2-29.2.1942	162
9.5 Kokkolan 28.Sotasairaala ja toipumisloma 30.3.- 2.6.1942..	178

10. TOIPUMISLOMALTA TAKAISIN RINTAMALLE UUSIIN JOUKKOIHIN	
3.6.1942-1.12.1942.....	189
10.1 Siirto 3.6.-13.6.1942 os.G/6/järj.K 2.	189
10.2 Siirto 14.6.-4.7.1942 6/HTK 14D	193
10.3 Siirto 5.7.1942 -2.12.1942 2./JR 10 :een Jousijärvelle	195
10.4 Partiotointia ja partioiden aseistuksesta Rukajärven seuduilla	209
10.5 Viihtyvyystekijät rintamalla.....	223
10.6 Lomalle Kannukseen 15-27.11.42	229
10.7 Paluu lomalta omaan yksikköön 2./JR10	238
11. SISSIRETKEN PALELTUMAT VIEVÄT UUDELLEEN	
SAIRAALAKIERROKSELLE 2.12.42.-28.3.1943.....	240
11.1 20.Sotasairaala Kuopiossa ja Siilinjärvellä.....	240
11.2 Pikakäynti Oulaisten sotavammapoliklinikka 4-6.1.43	242
11.3 Jatkotoimet 20. Sotasairaalassa Kuopiossa	243
11.4 Sotakaveri Eino Tikkasen tietoja	250
12. SIIRTO KOKKOLAN SUOJELUSKUNTAPIIRIIN 15.3.1943,	
VARUSMIES-PALVELUSAJAN PÄÄTTYMINEN JA SIIRTO TILAPÄISESTI	
E-LUOKKAAN.....	260
12.1 E-luokassa kotona 15.3.1944 asti.....	264
12.2 Siirtoa E-luokassa jatketaan 15.3.1945 asti	276
12.3 Sotaanko vai siviiliin 15.3.1945	285
13. SODAN LOPPUTASETTA.....	286
13.1 Tappiot	286

13.2 Sota-ajan päivärahat ja palkat sotilaille	289
13.3 Karjalaiset siirtolaiset	290
13.4 Sotakorvaukset.....	291
13.5 Suuret ikäluokat	291
14. Väinö Korpelan elämä sotien jälkeen tyttären kertomana	293
14.1 Ensimmäinen oma koti.....	294
14.2 Elämää kotimökissä.....	295
14.3 Maalaiskylän rauhaa	298
14.4 Sitten rakennettiin oma talo	298
14.5 Väinö ja Tyyne jäivät kahden	300
15. MUISTO PYSYY	304
15.1 Väinön armeijan vyö	304
15.2 Puinen korurasia uhtuan suunnalta.....	306
16. AIHEESEEN LIITTYVIÄ ERILLISSELVITYKSIÄ.....	308
16.1 Timo Honkala: Suomen Tasavallan kenttäpostin vaiheita..	308
16.2 Kauko Hurme: Suomen kaukopartiotoiminta sotavuosina 1939-1945	329
16.3 Palautetta kirjoittajalle	343
17 LÄHDELUETTELO	344

1. SAATTEEKSI

Olen aikaisemmin kirjoittanut neljä omakustannekirjaa nuoruuteni tanssireissuista ja armeijakäynnistäni. Nyt tämä viides kirjani on aikaisemmista poikkeava, sillä kirjoitan appeni Väinö Korpelan sotatiestä ja muutenkin hänen elämästään. Kirjassa on faktaa niin paljon kun sitä on löytynyt, mutta jatkoksi sotatietä koskevissa kohdin on jouduttu paljon laittamaan tietoa oletusten tai todennäköisyyksien perusteella. Rivimiehestä kun löytyy varsin vähän faktaa sotahistorioissa. Kimmokkeen tähän kirjaan olen saanut appeni valokuva-albumista, jossa on pääasiassa valokuvia hänen sotareissultaan ja sitten jonkin verran myöhemmästä elämästä. Tähän albumiin tutustuin kyllä vasta parisenkymmentä vuotta hänen kuolemansa jälkeen.

Sota-asioista emme Väinön kanssa puhelleet. Ei siksi, että ne olisivat olleet hänelle mitenkään traumaattisia, sillä hän selvisi sotahommista varmaankin keskimääräistä helpommalla jalkojensa paleltumisen vuoksi. Sotajutuista vaan ei ollut tapana niinkään siihen aikaan puhella. Rukajärven Suunnan Veteraanitapaamisissa hän kyllä kävi elämänsä myöhemmässä vaiheessa ja otti osaa Kannuksen sotaveteraanien tapaamistilaisuuksiin. Varsinaista ensikäden tietoa hänen sotakokemuksistaan en siis häneltä itseltään ole saanut. Niinpä alkuperäinen ajatukseni olikin lähinnä koota hänen sotakuvansa ja jonkinlainen lyhyt selostus hänen sotatiestään lapsilleni ja lastenlapsilleni ja joillekin lähisukulaisille kirjan muotoon.

Aloittaessani kirjaprojektia ja selvitellessäni hieman Väinön sotatien kulkua oli mielenkiintoni kohteena lähinnä selvittää erikoista ns. Majewskin sissiosaston tuhoamisretkeä Muurmannin radalle Mai Gubaan. Sille Väinökin osallistui hevoskuormaston ajomiehen ominaisuudessa ja palellutti siellä jalkansa ajoittain lähes -40 C

pakkasissa. Vähitellen aihe rupesi kiinnostamaan minua enemmän ja enemmän. Joskin täytyi todeta, että tavallisen rivisotilaan sotapuuhista on vaikea saada tietoa, ainakaan kohutullisella työmäärällä, vaikka Kansallisarkiston/Sota-arkistossa dokumentteja riittäisi vaikka kuinka. Lopulta päädyin siihen, että kokoan hänen sotatiestään yhtenäisen selostuksen liittäen siihen Väinön valokuvat sopiviin kohtiin. Myöhemmin kirjaa tehdessäni sisältö laajeni käsittämään muutakin sotilaan elämään liittyvää materiaalia. Ja viimeisimpinä ajatuksina tuli, että kokoan kirjan alkuun tietoa Väinön lapsuuden perheestä ja sen taustoista ja loppuun vielä lyhyesti vaimoni Eijan, Väinön tyttären, lyhyt yhteenveto miten Väinön elämä kulki sodan jälkeen.

Näillä ajatuksilla ja maallikon historianharrastajan opeilla ja puurtamisella kirja on tehty. Siihen sisältyy varmasti paljon erilaisia virheitä ja epätarkkuuksia, joita esim. sotahistorioitsijat tai Väinön tuttavat ja sukulaiset siitä löytävät. Mutta näihin puutteisiin vastaukseni on: Täydellisyys on hyvän vihollinen, eli monen täydellisyyteen pyrkineen kirjoittajan kirjat lepäävät edelleen luonnoksina pöytälaatikoissa tai tietokoneissa tarkistuksia ja korjauksia odottaen. Tähän virheeseen en siis aio syyllistyä, moneen muuhun varmaankin. Mutta se on se hinta, että kirjan yleensä saa painettua.

Väinön sukuun liittyviä tietoja ja valokuvia olen saanut käyttööni Eijan serkun Juhani Korpelan leskeltä Eila Korpelalta, josta hänelle suuret kiitokset. Samoin Rukajärven Suunnan Historyhdistyksen erilaisesta hienosta materiaalista on ollut suurta apua, joiden äärelle minua ovat opastaneet mm. yhdistyksen aktiivit Tenho Tikkanen ja Antti Haapalainen. Samoin Raine Narva on auliisti antanut isänsä TK-mies Toivo Narvan sodanaikaista materiaalia käyttööni. Heille ja monille

muille, joiden kaikkien nimiä en tässä pysty mainitsemaan, esitän parhaat kiitokseni.

Erään haasteellisen asian on muodostanut se, miten löytää Väinön niukkojen merkintöjen perusteella tietoja niistä henkilöistä, joiden valokuvia albumissa esiintyy. Se onkin ollut oma mielenkiintoinen salapoliisitehtävänsä. Siinä ovat auttaneet monet kannuslaiset mm. Facebookin Kannus-ryhmässä sekä maan eri puolien monet kirjastot ”kysy kirjastonhoitajalta”- palvelunsa kautta etsiessään käyttööni tietoja Väinön sotakavereista omien alueidensa veteraanimatrikkeleista. Heille kaikille myös kiitokset suuresta avusta. Se mahdollisti monen henkilön tietojen löytymisen ja paljon vaivaa. Lainaamani lähteet olen merkinnyt asianomaiseen kohtaan, mutta sivutarkkoja viittauksia en yleensä ole käyttänyt. Nämä lähdeviittaukset olen sitten siirtänyt lähdeluetteloon. Kuvien yhteyteen olen merkinnyt kuvan omistajan. Väinön omien kuvien yhteyteen joko VK tai ne ovat ilman merkintää. Kirjan loppuun on liitetty ystäväni Kauko Hurmeen erityisartikkeli Suomen kaukopar-tiotoiminnasta sotavuosina 1939-1945, josta esitän hänelle kiitokset.

Viimeisimpänä, vaan ei vähäisimpänä, kiitokset kuuluu myös vaimolleni Eijalle, joka on saanut kehitellä ajankulua monille yksinäisille illoille, joita matkan varrella on kertynyt kirjoittajan puurtaessa kammiossaan kirjoittamisen ja lähdemateriaalien parissa.

Helsingissä ja Kannuksessa maaliskuussa 2020

Timo Honkala

2. VÄINÖ KORPELAN TAUSTA

Perimätiedon mukaan Korpelalaisten esivanhemmat ovat tulleet joskus 1800-luvulla Kälviältä Toholampin kautta Kannukseen. Tulijat olivat kolme veljestä, jotka asettuivat nykyisen Korpelan talon tienoille. Kukin veljeksistä valitsi itselleen talon / talon paikan. Tuolloin talot sijoitettiin lähelle toisiaan käytännöllisyys/turvallisuussyistä, vaikka puusta rakennettuina kylläkin olivat paloturvallisuuden kannalta huono ratkaisu. Niinpä Etelä-Suomessa oli Isojaon alkaessa määrätty hajottamaan pienet kylärykelmät kauemmaksi toisistaan ja maiden Isojako on suoritettu sitten tämä periaate huomioiden. Mutta Kannuksessahan Isojakoa ei koskaan ryhdytty toteuttamaan vaan se jäi kesken ja näin vanhojen kylien taloryhmiä ei ryhdytty purkamaan eikä uusien taloryhmien perustamiselle asetettu esteitä. Ja pellot ovat hajallaan useampana palasina kylän eri puolilla, kuten paljolti vieläkin.

Kuvassa Korpelan taloja. Vasen tumma asuintalo on Heikkilästä siirretty ns. "Toisten talo" ja sen oik. puolella kulmittain vaalea Korpelan talo. Sakrin taloa Karhuojan toisella puolella ei kuvassa näy. Kuvan vas. ylälaidassa Ylikannuksen Nuorisoseuratalo (n. 1930-70). Kuva 1960-luvulta. Kuva. Olavi Yli-Korpela

Ensimmäisenä nykyisten talojen paikalle rakennettiin Polvikosken kylältä ostetun Heikkilän tilan päärakennus, joka siirrettiin tälle paikalle. Tätä taloa asui sitten myöhemmin veljessarjan Juho. Myöhemmin rakennettiin viereen kulmittain nykyinen Korpelan talo, jota ryhtyi asumaan veljessarjan Topias. Tällöin Juhon taloa ryhdyttiin kutsumaan ”Toisten”-taloksi, koska siinä asui toisia korpelalaisia. Kolmas veljeksistä Sakri Korpela ryhtyi asumaan taloa Karhuojan toiselle puolelle.

2.1 Väinön esivanhemmat ja lapsuuden perhe

Korpelan suvulla on edelleen vanha Perheraamattu (Juhani Korpelan perikunnan omistuksessa). Raamatun kansilehdille on kirjattu **vihkiraamatun omistajien, eli Väinön vanhempien Jaakko ja Josefiina Korpelan nimet**. Isä oli Juho Jaakko Topiaanpoika Korpela s. 26.7.1877 - k. 18.10.1931 ja hänen vaimonsa, Väinön äiti Josefiina Juhantytär Yli-Korpela s.7.4.1878, k. xx.x.19xx. Heidät oli vihitty 18.10.1903 ja vihkipappina toimi I.A. Björklund, joka hyvällä käsialalla on kirjannut Raamatun alkulehdelle yllä olevat tiedot. Vihkiraamatun seuraavan sivun otsikkona on: **”Aviovaimon vanhemmat ja sisaret”**. Nämä tiedot on kirjoitettu toisen henkilön käsialalla, joka sekin on varsin selvää. Kirjoitetun mukaan (en korjaa kirjoituksia mitenkään) morsiamen vanhemmat ovat Janne ja Maria Sofija Korpela, k. 22.1.1932. Heidän lapsiaan eli morsiamen sisaruksia ovat (ehkä ikäjärjestyksessä?) *Iita Maria, Juha Alfret, Hilma Sofija, Matti, Henna Lydia, Kalle Rikurti ja Jaako Korpela*. Raamatun seuraavalla sivulla on aviomiehen eli **Juho Jaakko Korpelan vanhemmiksi** kirjattu samalla käsialalla kuin edellisen sivun tiedot: Topia ja Susanna Korpela. Sisarukset ovat Antti, Hilta Josefiina, Erkki Viljami ja Saima Susanna Korpela. Raamatun seuraavalle **”Kuolemantapauksia” -sivulle** on

kirjattu seuraavia tietoja: *Kuoli pienokaisemme Tyyne Helia 11. toukokuuta Wiiten vuoten ja viiten kuukauten ja 7 vuorokauten vanhana Vuonna 1918. Kuoli pienokaisemme jaakko olavi 30 päivänä Heinäkuuta 1 vuoten 1 vuorokauten vanhana Vuonna 1920. Raamatun seuraavan sivun otsikko on ”Muita tärkeitä perhetapauksia”:* *Kuoli isämme Juho Jaakko Korpela. Hän on syntynyt 26 pv. heinäkuuta. v 1877. ja kuoli 18 pv 10 kk 1931. Kuoli mummuimme (Josefiinan äiti) Maria Sofia Korpela. 22 pv tammikuuta 1932. Kuoli mummuimme (Juho Jaakon äiti) Susanna Korpela 28 pv tammikuuta 1932.*

Seuraavaksi sukuraamatussa on otsikolla **”Lapsia”** kirjattu seuraavia henkilöitä, jotka ovat siis Väinö Korpelan sisaruksia. Sulkuihin merkitty myöhemmin tapahtunut kuolinaika, jota ei ole merkitty Raamatun sivuille:

Syntynyt Maria Elisabet 29 p heinäkuuta W1903 (K. 19.9.1946)

Syntynyt Juhan Nikolai 14 p joulukuuta W 1905. (K. 21.6.1983).

Syntynyt Armas Aleksanteri 12 p syyskuuta W 1907. (K. 24.10.1984).

Syntynyt Aili Josefiina 8 p lokakuuta W1909. (K. 27.8.1985)

Syntynyt Tyyne Helia 8 p marraskuuta W 1912. Kuollut 11(12).5.1918.

Syntynyt Nelmi Esteri 28 p lokakuusa V 1916. Kuollut 16.1.1996

Syntynyt Jaakko Olavi 29 päivänä heinäkuuta W 1919. Kuollut 30 päivänä Heinäkuuta 1920.

Syntynyt Erkki Väinö 28 pvä lokakuuta v. 1921. (K. 22.1.1991).

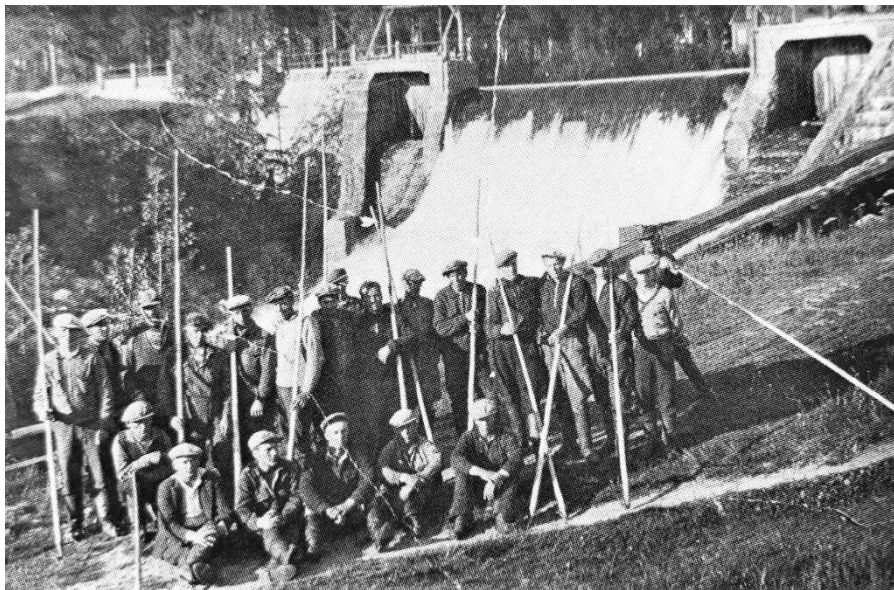
Syntynyt Martta Sofia 2 päivä Elokuuta V 1925, elää edelleen Haapajärvellä Martta Jämsän nimellä mentyään naimisiin Eino Jämsän kanssa.

Väinö eli siis seitsemänlapsisessa sisarusparvessa, sillä kaksi sisarusta oli kuollut jo ennen Väinön syntymää. Väinö oli sisaruksista toiseksi nuorin.

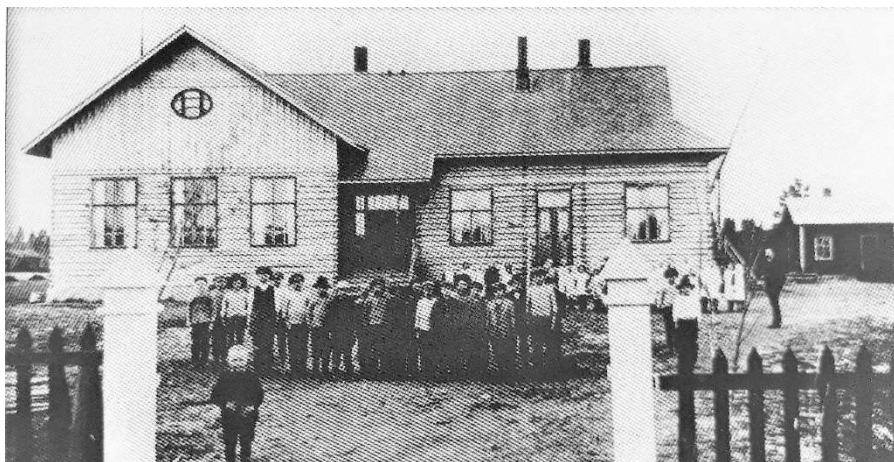
2.2 Elämää Korpelan talossa Lestijoen partaalla ennen sotia

Korpelan talo, Yli-Kannuksessa Korpelan kylässä, oli ns. Heiniemen kantatilasta ajan kuluessa erotettuja maatiloja, joka oli suht vauras maalaistalo sen ajan mittapuun mukaan. Siihen kuului peltoa n. 20 hehtaaria ja metsää n 40 hehtaaria. Koska isojaon suorittaminen oli jäänyt kesken aikanaan mm. täällä Pohjanmaalla, talon pellot olivat monessa lohossa kylää ympäröivällä alueella. Osa maista sijaitsi Lestijoen partaalla, v. 1921 valmistuneen, silloisen varsin merkittävän voimalaitoksen Korpelan Voiman, patoaltaan reunamilla. Osa peltomaista oli sen ajan mukaisesti ns. yhteispeltoja, jotka oli jaettu naapurien kesken.

Kodin sijainti Lestijoen lähellä varmastikin tarjosi talon pojille kalastuksen ohella monenlaista puuhaa niin voimalaitoksen padon ylä- kuin alajuoksunkin vesissä ja rannoilla. Kovat savipohjaiset joen rannat tarjosivat hyviä uimapaikkoja kesähelteillä. Tukkien uitto Lestijokea pitkin Kannuksen sahalle tarjosi varmasti joka kevät mielenkiintoisen näytelmän, kun uittomiehet irrottivat joen reunoilta sinne juuttuneita tukkeja ja ohjasivat niitä padon ohittavaan tukkiränniin. Voisi kuvitella, että tämän puuhan seuraamisesta kylän poikia oli vaikea pitää poissa. Varoituksia varmaan annettiin.

Uittomiehet ja taustalla padon oikealla puolella uittoränni tukkien viemiseksi padon ohi. Lähde: Eero Hanni, Kotosin Kannuksesta.

Korpela sai oman koulurakennuksen v. 1921. Koulua laajennettiin v. 1933 jatkamalla rakennusta oikealle. Nykyään rakennus kylätalona eri yhd. käytössä. Em. Eero Hanni

Kirja kertoo kannuslaisen alokkaan Väinö Korpelan joutumisesta jatkosotaan Rukajärven taistelusuunnalle. Maatalon poikana hänet sijoitettiin hyökkäysvaiheessa hevosmiehenä ensin eläinlääkintäkomppaniaan ja asemasotavaiheen alettua 1. Kuormastokomppaniaan. Päämajan määräämälle Muurmannin radan tuhoamisretkelle hän osallistui 2000 sotilaan ja 270 hevo-sen mukana kovilla tammikuun pakkasilla. Taistelutappioita ei tässä maj. Majewskin johtamassa täydellisesti onnistuneessa tuhoamistehtävässä tullut, mutta sotilaista n. 80 sai eriasteisia paleltumia, Väinö yhtenä. 270:stä mukana olleesta hevosesta vain muutama menehtyi tälle n. 100 km tiet-tömälle korpivaellusmatkalle.

Sotasairaalarieissun jälkeen Väinö palveli JR 10 toisessa komppaniassa partioitehtävissä. Paleltumavammojen pahennuttua hänet siirrettiin Kuopion SotaSairaalaan ja sitä kautta E-luokkaan maaliskuussa 1943. Kirjassa kuvataan Raappanan joukkojen sotaa hevosmiehen ja partiosotilaan näkökulmasta. Kirjassa on yli 200 valo-kuvaa Väinön omasta albumista tai muista lähteistä sekä karttoja ja muuta havainnemateriaalia. Kirjan lopussa on erilliset artikkelit Suomen Tasavallan kenttä-postista sekä Suomen kaukopartio-toiminnasta sotavuosina 1939-1945.

Kirjoittaja on Väinö Korpelan vävy, Helsingin eläkkeellä oleva apulaiskaupunginjohtaja, kaupunkineuvos Timo Honkala. Hän on tätä ennen kirjoittanut neljä omakustannekirjaa, joiden luettelo kirjan alkulehdillä.

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi